

John Williams

Stoner

Oversatt av John Erik Bøe Lindgren

CAPPELEN DAMM

John Williams
Originalens tittel: *Stoner*
Oversatt av John Erik Bøe Lindgren

© 1965 John Williams

Norsk utgave:
© CAPPELEN DAMM AS, 2014

ISBN 978-82-02-43620-9
ISBN 978-82-525-8446-2 (Bokklubben)
1. utgave, 3. opplag 2014

Sonette 73 av William Shakespeare på side 16 er gjendiktet av
Erik Bystad (2004).

Omslagsdesign: Dog and Pony, Amsterdam
Omslagsfoto: Getty / Stephen Carroll Photography
Sats: Type-it AS, Trondheim 2014
Trykk og innbinding: UAB PRINT-IT, Litauen 2014

Satt i 10,3/12,3 pkt. Sabon-Roman
og trykt på 70 g Ensolux Cream 1,8.

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

www.cappelendamm.no

Denne boken er tilegnet venner og tidligere kolleger ved engelsk institutt på Universitetet i Missouri. De vil umiddelbart skjønne at den er oppdiktet – at ingen av karakterene som blir portrettert er basert på noen person, levende eller død, og at ingen hendelse har sitt motstykke i den virkeligheten vi kjente på Universitetet i Missouri. De vil også skjønne at jeg har tatt meg visse friheter, både fysisk og historisk, med Universitetet i Missouri, slik at det også er blitt et oppdiktet sted.

I

William Stoner begynte på Universitetet i Missouri i 1910 som nittenåring. Åtte år senere, da første verdenskrig raste som verst, tok han doktorgraden i filosofi og fikk stilling som hjelpelærer ved samme universitet, der han fortsatte å undervise fram til sin død i 1956. Han steg ikke høyere enn til viseprofessor, og det var ikke mange studenter som husket ham særlig klart etter å ha tatt kursene hans. Da han døde, bidro kollegene med et middelaldersk skrift til universitetets bibliotek til hans minne. Skriftet er fremdeles å finne i samlingen av sjeldne bøker, med påskriften: «Gitt biblioteket ved Universitetet i Missouri til minne om William Stoner, engelsk institutt. Av hans kolleger.»

En og annen student som kommer over navnet lurer kanskje på hvem William Stoner var, men nysgjerrigheten ender sjelden med noe mer enn et flyktig spørsmål. Stoners kolleger, som ikke verdsatte ham noe særlig mens han levde, snakker sjelden om ham. For de eldre er navnet hans en påminnelse om den slutten som venter dem alle, og for de yngre er det bare en lyd som ikke vekker noen fornemmelser, hverken om fortiden eller om en identitet som har noe med dem selv eller karrierene deres å gjøre.

Han ble født i 1891 på en liten gård i det sentrale Missouri, ikke langt unna landsbyen Booneville, som lå litt

over seks mil fra Columbia og universitetet. Selv om foreldrene var unge da han ble født – faren tjuefem, moren knapt tjue – tenkte Stoner alltid på dem som gamle, helt fra han var liten. Som trettiåring så faren ut som han var femti. Krumrygget av arbeid sto han og stirret uten håp utover den tørre jordlappen som holdt familien i live fra det ene året til det andre. Moren så på livet med tålmodighet, som om det var et langt øyeblikk hun bare måtte holde ut. Øynene hennes var bleke og uskarpe, og de ørsmå rynkene omkring dem ble forsterket av det tynne, grånende håret som gikk over hodet hennes og samlet seg i en stram knute på baksiden.

Så langt tilbake han kunne huske hadde William Stoner hatt egne plikter. Fra seksårsalderen melket han de knoklete kuene, foret grisene i bingen noen meter fra huset og samlet sammen egg hos en flokk magre høner. Og selv etter at han begynte på bygdeskolen tolv kilometer fra gården, var dagene hans fylt av forskjellige former for arbeid, fra før daggry til etter mørkets frambrudd. Som syttenåring var skuldrene allerede begynt å synke under vekten av alle anstrengelsene.

Det var et ensomt hjem. Han var det eneste barnet, og det var den harde hverdagen som bandt familien sammen. Om kveldene satt de tre på det lille kjøkkenet i skinnet fra en enslig parafinlampe og stirret inn i den gule flammen. I timen mellom kveldsmat og leggetid hørtes ofte bare lyden av kroppsbevegelser på pinnestolen og det myke knirket av tømmer som sank under husets alder.

Huset var bygd i en enkel firkant, og det umalte tømmeret ga etter rundt vindfang og dører. Med årene hadde huset fått samme farger som den tørre jorden – grå og brun, med hvite strimer. På den ene siden av huset lå en lang dagligstue med rettryggede stoler og noen grovsnekrede bord, og et kjøkken der familien tilbrakte det meste av den lille tiden sin sammen. På den andre siden lå to soverom, begge møblert med en jernseng i hvit emalje,

en enslig pinnestol og et bord med en lampe og et vaskevannsfat. Gulvet var umalt plank med ujevne skjøter som knirket av elde, der støvet steg opp jevnt og trutt, og daglig ble kostet tilbake av Stoners mor.

Skolearbeid gjorde han som en del av pliktene sine, om enn noe mindre utmattende enn dem han hadde på gården. Da han var ferdig med ungdomsskolen våren 1910, regnet han med å overta flere oppgaver på åkeren. Det virket på ham som om faren ble mer langsom og sliten for hver måned som gikk.

Men en kveld sent på våren, etter at de to mannfolkene hadde luket hele dagen i maisåkeren, snakket faren til ham på kjøkkenet etter at kveldsmaten var ryddet bort.

«Landbruksinspektøren var innom i forrige uke.»

William kikket opp fra den rød-og-hvit-rutede voksduken som lå glatt utover det runde kjøkkenbordet. Han sa ikke noe.

«Sa de har en ny skole ved Universitetet i Columbia. De kaller det jordbruksskole. Sa han syntes du skulle begynne der. Det tar fire år.»

«Fire år,» sa William. «Koster det penger?»

«Du kan jobbe for kost og losji,» sa faren. «Mora di har en fetter som har et sted like utenfor Columbia. Også bøker og sånt. Jeg kunne sende deg to-tre dollar i måneden.»

William la hendene på duken, som glinset matt i lyset fra lampen. Han hadde aldri vært lenger hjemmefra enn Booneville, tjuefem kilometer unna. Han svelget for å roe stemmen.

«Tror du at du klarer alt her alene?» spurte han.

«Mora di og jeg klarer det. Jeg kan plante hvete på de øverste tjue. Da blir det mindre jobb.»

William så på moren. «Mamma?» spurte han.

Hun sa tonløst: «Gjør som faren din sier.»

«Vil du virkelig at jeg skal dra?» spurte han, som om han halvveis håpet på å slippe. «Vil du virkelig det?»

Faren rettet på seg i stolen. Han så på de tykke, trælete fingrene, med jord som hadde trengt så dypt inn at den ikke lot seg vaske vekk. Han foldet hendene og holdt dem opp fra bordet, nesten som om han ba.

«Jeg har ikke noen skolegang å snakke om,» sa han og så på hendene sine. «Jeg begynte å jobbe med gårdsarbeid da jeg var ferdig med sjette klasse. Hadde ikke noe bruk for skolegang da jeg var liten. Men nå vet jeg ikke lenger. Ser ut som jorden blir tørrere og vanskeligere å jobbe med for hvert år. Den er ikke like frodig som da jeg var guttunge. Landbruksinspektøren sa at de har nye metoder, nye måter å gjøre ting på som du kan lære på universitetet. Kanskje han har rett. Noen ganger går jeg og tenker mens jeg jobber på åkeren.» Han ble stille. Fingrene klemte rundt hverandre, og de foldede hendene falt ned på bordet. «Jeg går og tenker –» Han skulde på hendene og ristet på hodet. «Du begynner på universitetet til høsten. Mora di og jeg klarer oss.»

Det var den lengste talen han noensinne hadde hørt faren holde. Samme høst dro han til Columbia og meldte seg på landbruksstudier ved universitetet.

Han kom til Columbia med en ny, svart ulldress de hadde bestilt fra katalogen til Sears & Roebuck og betalt for med morens eggpenger, en slitt vinterfrakk som hadde tilhørt faren, et par blå ullbukser han hadde brukt én gang i måneden i metodistkirken i Booneville, to hvite skjorter, to skift arbeidstøy og tjuefire dollar i kontanter som faren hadde lånt av en nabo med pant i høsthveten. Moren og faren kjørte ham til Booneville tidlig om morgenen med den flate muldyrkjerra de hadde på gården, og derfra gikk han til fots.

Det var en varm høstdag, og veien fra Booneville til Columbia var støvete. Han hadde gått i nesten en time da en godsvogn kom opp ved siden av ham og kusken spurte om han ville sitte på. Han nikket og klatret opp i

vognsetet. Ullbuksene var røde av støv opp til knærne, og det værbitte ansiktet hans var fullt av skitt der veistøvet hadde blandet seg med svette. Under hele den lange turen børstet han buksene med klossete hender og dro fingrene gjennom det strie, sandfargede håret som ikke ville ligge.

De kom til Columbia sent på ettermiddagen. Kusken slapp Stoner av i utkanten av byen og pekte mot en klynge bygninger som lå i skygge under høye almetrær. «Der har du universitetet ditt,» sa han. «Det er der du skal gå på skole.»

Stoner ble stående urørlig og stirre på bygningskomplekset i flere minutter etter at mannen hadde kjørt. Han hadde aldri før sett noe så majestetisk. Den røde mursteinsbygningen strakte seg oppover fra en bred, grønn eng som var stykket opp av helleganger og små hageflekker. Under ærefrykten lå en nylig oppstått følelse av trygghet og ro han aldri før hadde kjent. Selv om det var sent, gikk han lenge rundt i utkanten av universitetsområdet og bare kikket, som om han ikke hadde rett til å gå inn.

Det var nesten blitt mørkt da han spurte en forbigående om veien til Ashland Gravel, veien som skulle føre ham til gården Jim Foote eide, morens fetter som han skulle jobbe for. Og det var blitt helt mørkt da han kom fram til det hvite toetasjes bindingsverkshuset der han skulle bo. Han hadde ikke truffet familien Foote før, og det føltes rart å komme dit så sent.

De hilste ham med et nikk og gransket ham nøye. Etter en liten stund, mens Stoner sto forlegen i døråpningen, vinket Jim Foote ham inn i en liten, dunkel dagligstue overfylt av polstrede møbler og alskens nipsgjenstander på blanke bord. Han satte seg ikke.

«Spist kvelds?» spurte Foote.

«Nei, sir,» svarte Stoner.

Fru Foote lokket på ham med pekefingeren og tasset av sted. Stoner fulgte etter henne gjennom flere rom, ut på

kjøkkenet, der hun gjorde tegn til at han skulle sette seg ved bordet. Hun satte en mugge med melk og flere stykker kaldt maisbrød foran ham. Han drakk melken, men fikk ikke i seg brødet, for munnen var tørr av uro.

Foote kom inn i rommet og ble stående ved siden av kona. Han var en liten mann, ikke mer enn én seksti høy, med magert ansikt og spiss nese. Kona var ti centimeter høyere, og kraftig. Øynene lå skjult bak briller uten innfatning, og den tynne munnen var stram. De så sultent på mens han drakk melken.

«Fôr og vann buskapen, mat grisene om morgenen,» sa Foote hurtig.

Stoner stirret tomt på ham. «Hva?»

«Det skal du gjøre om morgenen,» sa Foote, «før du går på skolen. Og så, om ettermiddagen, fôr og mater du igjen, henter egg, melker kuene. Hogg ved når du har tid. I helgene hjelper du meg med det som trengs.»

«Ja, sir,» sa Stoner.

Foote så på ham et øyeblikk. «Universitetet,» sa han og ristet på hodet.

Mot ni måneders kost og losji fôret og vannet han buskapen, matet griser, hentet egg, melket kuer og hugde ved. I tillegg pløyde og harvet han åkrer, gravde opp røtter (gjennom sju centimeter frossen jord om vinteren) og kjernet smør for fru Foote, som så på og nikket dystert anerkjennende mens staven plasket opp og ned i melken.

Han ble innkvartert et sted i overetasjen som tidligere hadde vært lagerrom. De eneste møblene var en svart, sammensunken jernseng med tynn fjærmadrass, et ødelagt bord med en parafinlampe på, en pinnestol som sto ustøtt på gulvet og en stor kasse han brukte som skrivebord. Om vinteren var den eneste varmen han fikk den som sivet opp gjennom gulvet fra rommene under. Han tullet seg inn i de fillete pleddene og teppene han hadde fått tildelt og blåste i hendene slik at han klarte å bla i bøkene uten å rive i sidene.

Han utførte oppgavene på universitetet på samme måte som han utførte oppgavene på gården – grundig og samvittighetsfullt, med hverken glede eller sorg. Ved slutten av det første året hadde han et karaktergjennomsnitt like under B. Han var fornøyd med at det ikke var lavere og ikke bekymret over at det ikke var høyere. Han var klar over at han hadde lært ting han ikke kunne før, men for ham betydde det bare at han kunne gjøre det like bra andreåret som han hadde gjort det første.

Sommeren etter det første året på universitetet dro han tilbake til foreldrenes gård og hjalp til med avlingen. Én gang spurte faren om hvordan han likte seg på skolen, og han svarte at han likte seg godt. Faren nikket og nevnte ikke saken igjen.

Det var ikke før han hadde begynt på andreåret at William Stoner skjønnte hvorfor han gikk på universitetet.

Det andre året var han blitt en velkjent skikkelse på universitetsområdet. Han gikk alltid i den samme svarte ulldressen, hvit skjorte og smalt slips. Håndleddene stakk ut fra jakkeermene og buksene danset rundt bena hans som om det var en uniform som én gang hadde tilhørt en annen.

Arbeidstiden økte parallelt med arbeidsgiverens stigende sløvhets, og han tilbrakte lange kvelder på rommet i metodisk arbeid med skoleoppgavene. Han var begynt på løpet som skulle føre til en bachelor i realfag på landbruksskolen, og det første semesteret i det andre året fulgte han to fag, et kurs på landbruksskolen i jordsmonnskjemi og et obligatorisk kurs som var ganske overfladisk – en innføring i engelsk litteratur.

Etter de første ukene hadde han ingen store problemer med de vitenskapelige fagene. Men det var mye arbeid som måtte gjøres, så mange ting å huske. Kurset i jordsmonnskjemi interesserte ham sånn passe; det hadde aldri slått ham at de brune klumpene han hadde jobbet

med det meste av livet var noe annet enn de så ut som, og han begynte så vidt å innse at den økte kunnskapen kunne komme til nytte når han vendte tilbake til farens gård. Men innføringen i engelsk litteratur rystet og opprørte ham på en måte ingenting før hadde gjort.

Læreren var en middelaldrende mann, i begynnelsen av femtiårene. Han het Archer Sloane, og han gikk tilsynelatende til undervisningen med forakt, som om han mellom egen kunnskap og det han kunne si øynet en avgrunn så stor at han ikke gjorde noen anstrengelser for å komme over den. Han var fryktet og forhatt av de fleste studentene, og han reagerte med kald, ironisk distanse. Han var middels høy, med langt, furet, nybarbert ansikt. Han hadde for vane å dra fingrene utålmodig gjennom manken av grått, krøllete hår. Stemmen var monoton og tørr, og den kom ut mellom lepper som knapt rørte seg, uten innlevelse eller intonasjon. Men de lange, tynne fingrene bevogde seg med ynde og overbevisning, som om de ga ordene en fasong stemmen ikke klarte.

Utenfor klasserommet, mens han gjorde pliktene sine på gården eller myste i det svake lampelyset når han leste i loftsrommet uten vindu, merket Stoner ofte at bildet av denne mannen steg fram for hans indre øye. Han hadde vanskeligheter med å mane fram ansiktene til noen av de andre lærerne eller huske noe spesielt fra de andre timene, men skikkelsen Archer Sloane lurte alltid på terskelen til bevisstheten hans – den tørre stemmen og dens nedlatende, nonchalante ord om en passus fra *Beowulf* eller en av Chaucers kupletter.

Han oppdaget at han ikke kunne håndtere engelskkurset på samme måte som de andre fagene. Selv om han husket forfatterne og verkene deres og datoene og deres betydning, strøk han nesten til første eksamen, og han gjorde det ikke stort bedre på den neste. Han leste og leste litteraturpensumet så mange ganger at det begynte å gå ut over de andre fagene; likevel forble ordene han leste bare

ord på en bokside, og han klarte ikke å se nytten av det han holdt på med.

Han grunnet over ord Archer Sloane hadde sagt i timen, som om han under deres monotone, tørre betydning kanskje ville finne et spor som kunne føre ham i den retningen det var meningen han skulle gå. Han krummet ryggen over skrivebordet i en stol som var for liten til å være behagelig for ham, grep så hardt rundt kantene av bordplaten at knokkene hvitnet mot den brune og harde huden. Han myste intenst og bet seg i underleppen. Men samtidig som Stoner og klassekameratene fulgte mer og mer desperat med, ble Sloanes forakt stadig mer fengslende. Én gang brøt forakten ut i et sinne som ble rettet ene og alene mot William Stoner.

Klassen hadde lest to skuespill av Shakespeare og avsluttet uken med å studere sonetten hans. Studentene var urolige og forvirret, til en viss grad skremt av den økende anspenningen mellom dem selv og den lute skikkelsen som så på dem fra kateteret. Sloane hadde lest sonett syttitre høyt for dem. Blikket hans vandret omkring i rommet, og leppene strammet seg i et gledeløst smil.

«Hva betyr denne sonetten?» spurte han plutselig og ble stille, mens øynene gransket rommet med dyster, nesten tilfreds håpløshet. «Herr Wilbur?» Ikke noe svar. «Herr Schmidt?» Noen hostet. Sloane rettet de mørke, lysende øynene mot Stoner. «Herr Stoner, hva betyr sonetten?»

Stoner svelget og forsøkte å åpne munnen.

«Det er en sonett, herr Stoner,» sa Sloane tørt, «en poetisk komposisjon på fjorten linjer etter et visst mønster, det har du sikkert pugget. Den er skrevet på engelsk, et språk jeg innbiller meg du har snakket i noen år. Forfatteren er William Shakespeare, en dikter som er død, men som likevel framstår som viktig for enkelte.» Han så på Stoner litt til, før blikket ble tomt idet det festet seg blindt på noe utenfor klasserommet. Uten å se i boken leste han

diktet én gang til. Og stemmen ble dypere og mykere, som om han et øyeblikk ble ett med ordene og lydene og rytmen:

Den årstid som du ser i meg, er den
da gule, spredte eller ingen blad
på frostridd kvist og gren er blitt igjen:
De nakne hvelv hvor fugler nylig kvad.
I meg ser du en skumring av en dag
som etter solefall i vest dør bort,
og mer og mer får nattens mørke drag:
En bror av døden som gjør allting sort.
I meg ser du en ild som ulmer matt
på asken av sin ungdom, der den vil
snart ånde ut på dødsleiet, forlatt,
fortært av det som gjorde den til ild.
Du skuer dette, elsker desto mer
det kjære du snart ikke lenger ser.

Noen kremtet i stillheten som fulgte. Sloane gjentok de to siste linjene, nå med sin sedvanlige monotone stemme.

Du skuer dette, elsker desto mer
det kjære du snart ikke lenger ser.

Sloanes blick vendte tilbake til William Stoner, og han sa tørt: «Herr Shakespeare snakker til deg fra tre hundre år siden, herr Stoner. Hører du ham?»

Det gikk opp for William Stoner at han hadde holdt pusten en lang stund. Han slapp den forsiktig ut, og merket hvordan klærne bevegde seg rundt kroppen etter hvert som luften gikk ut av lungene. Han flyttet blikket fra Sloane til resten av rommet. Lyset kom skrått ned fra vinduene og landet på ansiktene til medstudentene, slik at det så ut som om lyset kom innefra dem og strømmet ut i en dis. En student blunket, og en smal skygge falt over

et kinn der dunet hadde fanget sollyset. Stoner merket at fingrene løsnet sitt harde grep rundt bordplaten. Han snudde på hendene og så på dem, undret seg over hvor brune de var, over hvor intrikat neglene passet inn i de butte fingertuppene. Han syntes han kunne kjenne hvordan blodet strømmet usynlig gjennom de små årene og arteriene, dunket vart og forsiktig fra fingertuppene og gjennom kroppen.

Sloane snakket igjen. «Hva sier han til deg, herr Stoner? Hva betyr sonetten?»

Stoner løftet blikket langsomt og motvillig. «Den betyr,» sa han og løftet hendene opp i luften med en liten bevegelse. Han kjente blikket bli sløvt idet det søkte etter Archer Sloanes skikkelse. «Den betyr,» sa han igjen, men klarte ikke å fullføre det han hadde begynt å si.

Sloane kikket nysgjerrig på ham. Så nikket han kort og sa: «Timen er over.» Så snudde han seg og gikk, uten å se på noen.

William Stoner enset knapt de andre studentene, som reiste seg sukkende og stønnende og subbet ut av rommet. Han ble sittende urørlig i flere minutter etter at de var gått og stirre framfor seg på de smale gulyplankene som var helt nedslitt av de hvileløse føttene til studenter han aldri kom til å treffe eller kjenne. Han slepte sine egne føtter over gulvet, hørte den tørre raspingen av tre mot sålene og kjente grovheten gjennom læret. Så reiste også han seg og gikk langsomt ut av rommet.

Den skarpe kulden denne sene høstdagen skar gjennom klærne. Han så seg omkring, på de nakne grenene som snodde og buktet seg mot den bleke himmelen. Studenter som skyndte seg over plassen på vei til time, strøk forbi ham. Han hørte stemmene deres mumle og hælene klapre over hellegangene. Han så ansiktene deres, røde av kulde, vendt ned i den lette vinden. Han så nysgjerrig på dem, som om han aldri hadde sett dem før, og følte seg veldig fjern fra dem og veldig nær dem. Han holdt på følelsen

mens han skyndte seg til neste time, holdt på den gjennom professorens forelesning om jordkjemi, mot stemmeduren som leste opp ting som skulle skrives i kladdebøker og huskes gjennom en puggeprosess som allerede var i ferd med å bli ham fremmed.

Det andre semesteret av skoleåret sluttet William Stoner å gå på de grunnleggende realfagskursene og avbrøt landbruksløpet. Han begynte på introduksjonskurs i filosofi og antikkens historie, og to kurs i engelsk litteratur. Da sommeren kom, reiste han tilbake til foreldrenes gård og hjalp faren med avlingen, men sa ingenting om studiene.

Da han ble mye eldre, skulle han se tilbake på de siste to årene som student som om det var en uvirkelig tid som tilhørte en annen, en tid som ikke strømmet forbi som han var vant til, men som gikk i rykk og napp. Det ene øyeblikket sto i kontrast til det andre, men var likevel isolert fra det, og han hadde følelsen av å være hentet ut av tiden, at han så den passere som et stort diorama som dreiet i rykk og napp.

Han ble selvbevisst på en måte han aldri hadde vært før. Noen ganger så han på seg selv i speilet, på det lange ansiktet med tørt, brunt hår på toppen, og rørte ved de skarpe kinnbena. Han så de tynne håndleddene som stakk flere centimeter ut av jakkeermene, og han lurte på om alle andre syntes han så like latterlig ut som han syntes selv.

Han hadde ingen planer for framtiden, og han snakket ikke med noen om usikkerheten sin. Han fortsatte å jobbe for Footes for kost og losji, men ikke lenger like mye som de to første årene. Tre timer hver ettermiddag og en halv dag i helgene stilte han seg til disposisjon for Jim og Serena Foote, resten av tiden brukte han selv.

Deler av tiden tilbrakte han i det lille loftsrommet øverst i Foote-huset. Men så ofte han kunne, når under-

visningen var over og arbeidet hos Foote unnagjort, dro han tilbake til universitetet. Av og til vandret han om kveldene i den lange, åpne firkanten blant par som sparserte sammen mens de mumlet lavt. Selv om han ikke kjente noen av dem, og selv om han ikke snakket med dem, følte han et slektskap. Av og til sto han midt på plassen og så på de fem søylene utenfor Jesse Hall som strakte seg opp i natten fra det kjølige gresset. Han hadde hørt at søylene var rester etter universitetets opprinnelige hovedbygning, som var blitt ødelagt for mange år siden i en brann. Der de sto med sin grålige sølvfarge i månelys, nakne og rene, symboliserte de for ham den form for tilværelse han ønsket seg, slik et tempel symboliserer en gud.

Han vandret mellom stablene på universitetsbiblioteket, blant tusenvis av bøker, åndet inn den innestengte lukten av skinn, stoff og tørre boksider som om det var eksotisk røkelse. Noen ganger stoppet han opp, trakk en bok ut av hyllen og holdt den en stund i de store hendene som kriblet av den fremdeles fremmedartede følelsen av rygg og omslag og føyelige sider. Da kunne han bla gjennom boken, lese et avsnitt her og der, mens han svært forsiktig lot de stive fingrene bla om, som om de var så klønete at de kunne komme til å rive i stykker og ødelegge det de med slik møye avdekket.

Han hadde ingen venner, og for første gang i livet kjente han seg ensom. Av og til, på loftsrommet om kvelden, kikket han opp fra en bok han holdt på å lese og stirret inn i rommets mørke hjørner, der lyset fra lampen blafret mot skyggene. Hvis han stirret lenge og vel, samlet mørket seg til et lys som tok en slags uhåndgripelig form av det han leste. Da kunne han føle at han var utenfor tiden, slik han hadde følt det den dagen i klasserommet da Archer Sloane hadde snakket til ham. Fortiden samlet seg ut av mørket der den holdt til, og de døde steg fram og levde foran ham; fortiden og de døde svedde inn

i nåtiden blant de levende, slik at han et intenst øyeblikk hadde en visjon av tetthet som han ble presset inn i og som han ikke kunne flykte fra, som han ikke hadde noe ønske om å flykte fra. Tristan og Isolde, den vakre, gikk foran ham; Paolo og Francesca svevde omkring i det glødende mørket; Helena og den lysende Paris steg fram fra skygene, alvorstunge. Han var sammen med dem på en måte han aldri kunne være sammen med medstudentene, som gikk fra forelesning til forelesning, som fant seg til rette på et stort universitet i Columbia og som spaserte uaffisert gjennom den regionale luften.

Han lærte seg gresk og latin godt nok i løpet av et år til å lese enkle tekster. Øynene var ofte såre og røde av overanstrengelse og søvnmangel. Noen ganger tenkte han på seg selv slik han hadde vært noen år tidligere og ble forbløffet ved tanken på den fremmede skikkelsen, like brun og passiv som jorden den hadde trådt ut av. Han tenkte på foreldrene, og de var nesten like fremmede som barnet de hadde båret fram. Han kjente en sammensatt medlidenhet med dem og en fjern kjærlighet.

Midt i det fjerde året hans ved universitetet stanset Archer Sloane ham en dag etter timen og ba ham stikke innom kontoret for en prat.

Det var vinter, og det lå en lav, fuktig midtvestlig tåke over universitetsområdet. Selv utpå formiddagen glinset kvistene på kornellene av rimfrost, og de svarte klatreplantene som slynget seg oppover de store søylene utenfor Jesse Hall var innkapslet i glitrende krystaller som blinket mot det grå. Stoners vinterfrakk var så fillete og loslitt at han hadde bestemt seg for ikke å ha den på når han skulle til Sloane, selv om det var iskaldt. Han skalv mens han småløp bortover gangveien og opp den brede trappen som førte til Jesse Hall.

Etter kulden var varmen i bygningen intens. Det grå utenfor sivet inn gjennom vinduene og glassdørene på hver side av salen, slik at de gule flisene på gulvet skinte

sterkere enn det grå lyset som traff dem, og de store eikesøylene og de pussede veggene skimret av mørke. Subbene skritt vislet over gulvene, og mumlende stemmer lød dempet gjennom den store salen. Dunkle skikkelser bevogde seg langsomt, samlet seg og spredde seg, og den trykkende luften blandet lukten fra de oljede veggene med den fuktige duften av ullklær. Stoner gikk opp den polerte marmortrappen til Archer Sloanes kontor i andre etasje. Han banket på den stengte døren, hørte en stemme og gikk inn.

Kontoret var langt og smalt, og opplyst av et enslig vindu i den andre enden. Hyller fulle av bøker steg opp til det høye taket. Det var klemte inn et skrivebord ved vinduet, og foran dette skrivebordet, halvt snudd og i mørk silhuett mot lyset, satt Archer Sloane.

«Herr Stoner,» sa Sloane tørt, reiste seg delvis og pekte på en skinnstol vendt mot ham. Stoner satte seg.

«Jeg har sett på papirene dine.» Sloane ble taus, løftet en mappe på skrivebordet og så på den med likegyldig ironi. «Jeg håper du ikke har noe imot nysgjerrigheten min.»

Stoner fuktet leppene og flyttet på seg i stolen. Han forsøkte å folde de store hendene så de skulle bli usynlige. «Nei, sir,» sa han hest.

Sloane nikket. «Godt. Jeg ser at du startet studiene her som landbruksstudent, og at du en eller annen gang i løpet av andreåret gikk over til litteratur. Er det riktig?»

«Ja, sir,» sa Stoner.

Sloane lente seg tilbake i stolen og kikket opp på firkannten av lys som kom fra det høye, lille vinduet. Han la fingertuppene mot hverandre og snudde seg tilbake mot den unge mannen som satt stivt foran ham.

«Den offisielle hensikten med dette møtet er å informere deg om at du må gjøre en formell endring i studieprogrammet, der du bekrefter at du ønsker å forlate studiet du begynte på, til fordel for et annet. Det tar fem

minutter på universitetssekretærens kontor. Det ordner du, ikke sant?»

«Ja, sir,» sa Stoner.

«Men som du kanskje har gjettet, er ikke dette grunnen til at jeg ba deg stikke innom. Har du noe imot at jeg spør deg litt om planene dine for framtiden?»

«Nei, sir,» sa Stoner. Han så på hendene sine, som var foldet hardt sammen.

Sloane rørte ved mappen han hadde sluppet ned på skrivebordet. «Du var vel litt eldre enn gjennomsnittsstudenten da du begynte på universitetet. Nesten tjue, tror jeg?»

«Ja, sir,» sa Stoner.

«Og på det tidspunktet hadde du til hensikt å følge løpet på landbruksskolen?»

«Ja, sir.»

Sloane lente seg tilbake i stolen og så på den høye, dunkle himlingen. Han spurte direkte: «Og hva er planen din nå?»

Stoner var taus. Dette var noe han ikke hadde tenkt på, noe han ikke hadde lyst til å tenke på. Til slutt sa han, noe motvillig: «Jeg vet ikke. Jeg har ikke tenkt så mye på det.»

Sloane sa: «Ser du fram til den dagen du slipper ut av denne bygningen, og går inn i det noen kaller verden?»

Stoner smilte skjevt, forlegen. «Nei, sir.»

Sloane klappet mappen som lå på skrivebordet. «Jeg ser i papirene dine at du har landbruksbakgrunn. Jeg regner med at foreldrene dine er bønder?»

Stoner nikket.

«Og har du tenkt å dra tilbake til gården når du har tatt eksamen her?»

«Nei, sir,» sa Stoner, overrasket over overbevisningen i stemmen. Han undret seg over avgjørelsen han plutselig hadde tatt.

Sloane nikket. «Jeg kan tenke meg at en seriøs littera-

turstudent vil anse sin lærdom som ikke *spesielt* tilpasset dyrking av jorden.»

«Jeg drar ikke tilbake,» sa Stoner som om Sloane ikke hadde sagt noe. «Jeg vet ikke nøyaktig hva jeg kommer til å gjøre.» Han så på hendene sine og sa til dem: «Det er vanskelig å skjønne at jeg snart er ferdig, at jeg skal forlate universitetet når året er omme.»

Sloane sa lett: «Det er naturligvis ingen tvingende årsak til at du skal dra. Jeg antar at du ikke er økonomisk uavhengig?»

Stoner ristet på hodet.

«Du har ypperlige resultater. Med unntak av» – han hevet øyenbrynene og smilte – «introduksjonskurset til engelsk litteratur, har du bare A-er i engelskkursene; ellers ingenting under B. Hvis du klarer å holde deg flytende økonomisk et år etter eksamen, er jeg sikker på at du klarer å fullføre mastergraden. Etter det kunne du sikkert undervise mens du jobbet med doktorgraden. Hvis det overhodet er av interesse.»

Stoner rykket bakover. «Hva mener du?» spurte han og hørte noe som lignet frykt i stemmen.

Sloane bøyde seg fram til ansiktet var nært. Stoner så furene i det lange, tynne ansiktet mykne, og han hørte den tørre, spottende stemmen bli varm og ubeskyttet.

«Men skjønner du ikke, herr Stoner?» spurte Sloane. «Skjønner du det ikke selv? Du skal bli lærer.»

Med ett virket Sloane veldig fjern, og veggene i kontoret trakk seg tilbake. Stoner følte at han svevde i luften, og han hørte stemmen spørre: «Er du sikker?»

«Jeg er sikker,» sa Sloane mykt.

«Hvordan kan du vite det? Hvordan kan du være så sikker?»

«Det er kjærlighet, herr Stoner,» sa Sloane muntert. «Du er forelsket. Det er så enkelt som det.»

Det var så enkelt som det. Han merket at han nikket til Sloane og sa noe meningsløst. Så gikk han ut av kontoret.